

Nemzetközi Felsőoktatási
Kutatóközpontja

Magyar felsőoktatás 2016 Stratégiai helyzetértékelés

2017. január 26.

Berács József (Budapesti Corvinus Egyetem, Pallasz Athéné Egyetem, egyetemi tanár)

Derényi András (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, tudományos munkatárs)

Kádár-Csoboth Péter (IFUA Horváth and Partners, vezető tanácsadó)

Kováts Gergely (Budapesti Corvinus Egyetem, adjunktus)

Polónyi István (Debreceni Egyetem, professzor)

Temesi József (Budapesti Corvinus Egyetem, professzor emeritus)

1093 Budapest, Fővám tér 8.
<http://nfkk.uni-corvinus.hu>

A FELSŐOKTATÁS KONDÍCIÓI ÉS FINANSZÍROZÁSA

A 2016-os stagnálást követően 2017-re javul a felsőoktatás helyzete

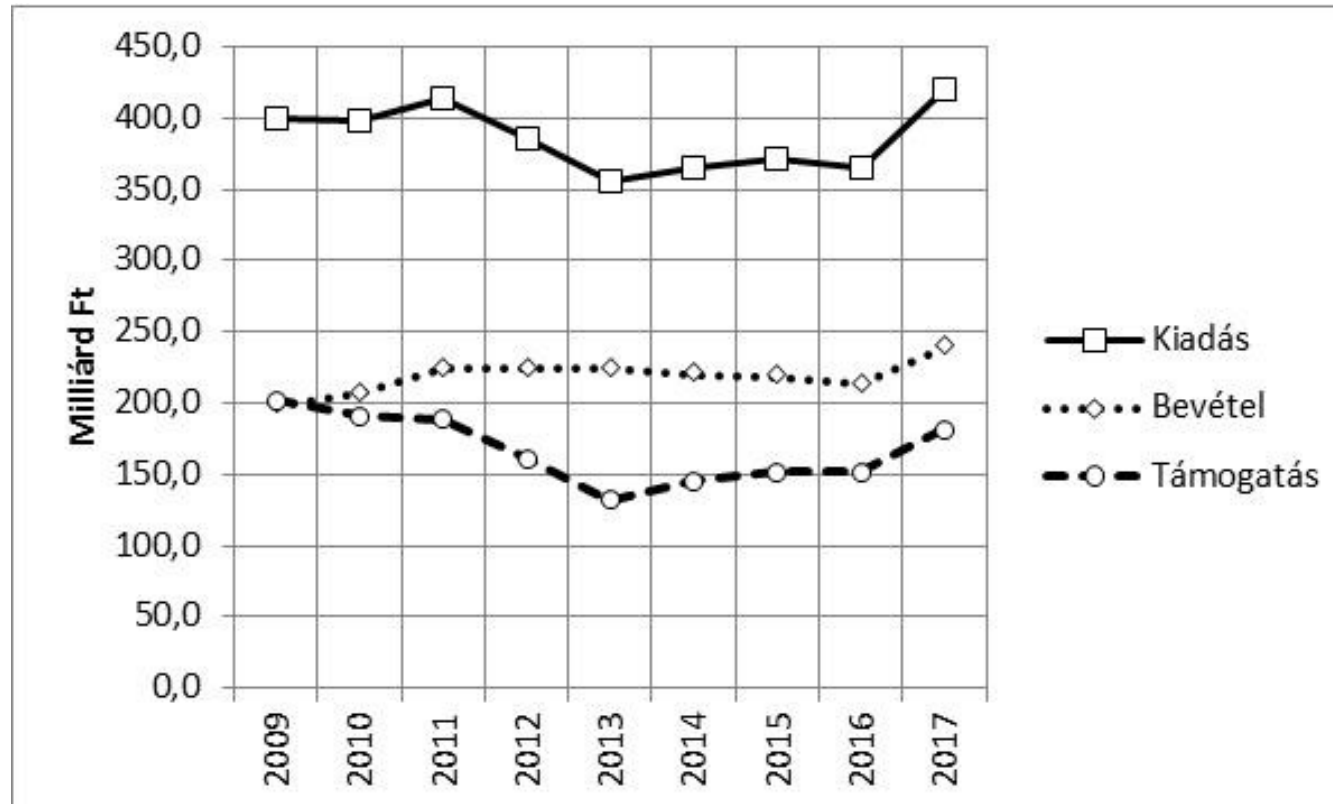
Milliárd Ft	2011. évi terv	2012. évi terv	2013. évi terv	2014. évi terv	2015. évi terv	2016. évi terv	2017. évi terv	2017-es növekedés
Működési kiadás	438,6	426,1	412,9	431,5	444,9	449,3	494,8	45,5
Működési bevétel	225,4	232,9	252	285,4	282,7	282,7	291,8	
Felhalmozási kiadás	40,6	37,9	40	42,1	34,3	34,3	78,9	
Felhalmozási bevétel	34,6	37,1	33,1	0	0	0	33,9	
Támogatás	219,1	194	167,8	188,2	196,5	200,9	247,9	
Kiadás	479,1	464	452,9	473,6	479,2	483,7	573,7	90,0
Bevétel	260	270	285,1	285,4	282,7	282,7	325,8	43,1
Támogatás	219,1	194	167,8	188,2	196,5	200,9	247,9	47,0

- Az összes kiadás **90 milliárd forinttal lesz több**, mint az előző évben,
- Ezen belül a **működési kiadás növekedése 45,5 milliárd forint**, ez éppen annyi mint a **2016-os és 2017-es béremelés forrásigénye**

A kiadás növekedésének fedezetét:

- részben **47 milliárd állami támogatás növelés** (tehát kicsit több, mint a béremelés fedezete) adja,
- a többit pedig a **bevétel növekedése**.

A kondíciók alakulásának értékelése

Ha 2009-es áron vizsgáljuk a felsőoktatási szféra kondícióit:

- a támogatások 2017-es szintje még nem érte el a 2011-est,
- a kiadások viszont valamivel felette vannak,
- azaz a bevételek növelésével javult a helyzet,
- vagyis a felsőoktatás mintegy saját hajánál fogva húzza magát ki a gödörből

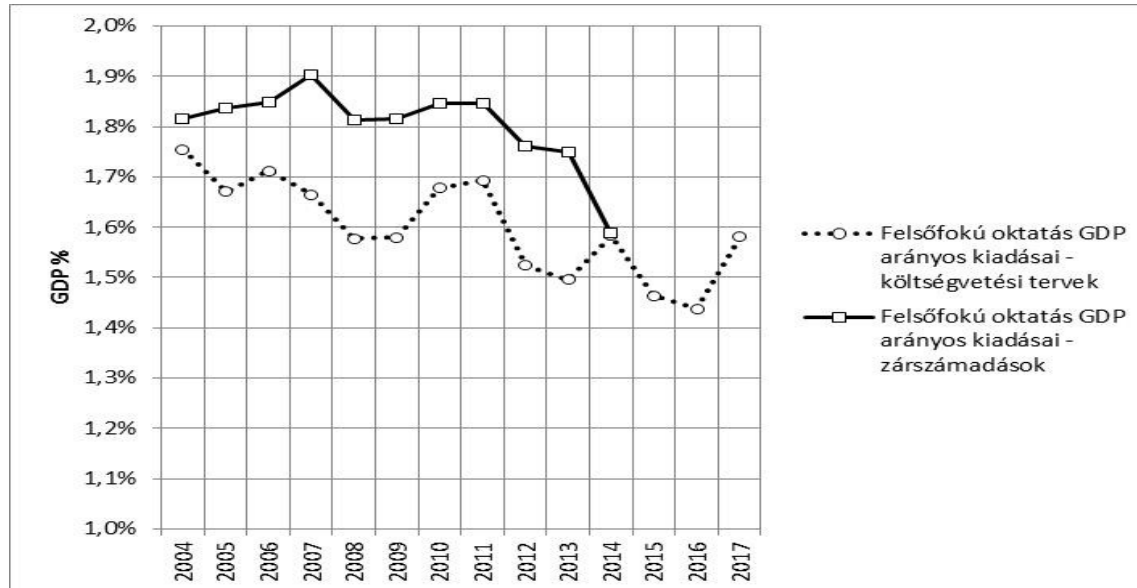
A béremelés hatása a költségvetésre

	2015 terv	2016 terv	2017 terv
Személyi juttatás és járulékaik az összes kiadás arányában	48%	48%	51%
Személyi juttatás és járulékaik az összes támogatás arányában	117%	115%	125%

2017-ben

- a személyi juttatások és járulékaik az összes működési kiadás 51,2%-ára rúgnak
- a működési támogatásnak pedig a 125%-ára.
- **A személyi juttatások és járulékaik utoljára a 2009. évben voltak (tervszinten) alacsonyabbak, mint az állami támogatás** (ami annak a régi – és úgy tűnik mára túlhaladottnak tekinthető - finanszírozási elvnek felelt meg, miszerint közalkalmazotti bért csak hosszú távon stabil forrásból, alapvetően állami támogatásból kell fizetni, vagy legalábbis forrását tervezni).

A magyar felsőoktatás kondíciói és finanszírozási mechanizmusa hosszú távon

A kondíciók:

- központi alrendszeren belül a **felsőfokú oktatási alrendszer GDP arányos kiadásai** a költségvetési törvények elfogadott változatai és a zárszámadások alapján – a **kondíciók folyamatos romlását mutatják**

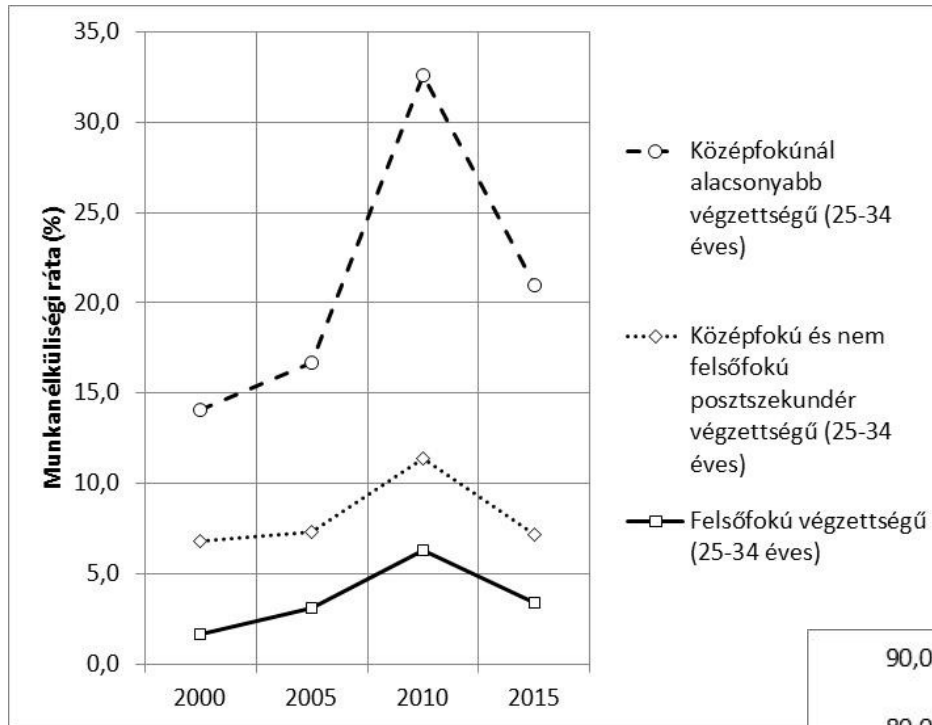
A finanszírozási rendszer:

- a 90-es évek legelején bázisjellegű intézményfinanszírozás amint a 90-es évek közepén normatív, majd 2000-es évek elején képlet szerinti finanszírozás váltott.
- **2011-től ismét a bázisjellegű intézményfinanszírozás**, amit a 2013-as forráskivonás után részint a minőség ösztönzésére, részint az eladósodás kezelésére egy-egy alap (a „Kiválóság támogatás” és a „Felsőoktatási Struktúraátalakítási Alap”) egészít ki, az alapok elosztása központi, egyedi döntésekkel történik. Az átalakulás a szubjektivitás felé mozdult.

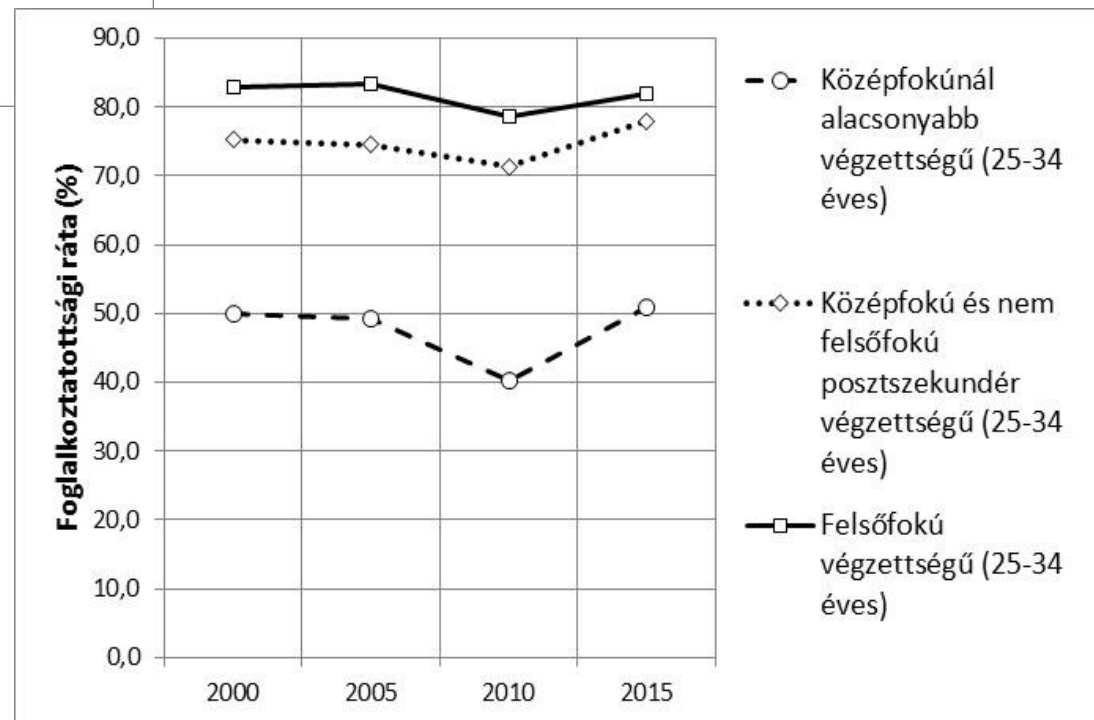
A DIPLOMÁS FOGLALKOZTATÁS NÉHÁNY JELLEMZŐJE

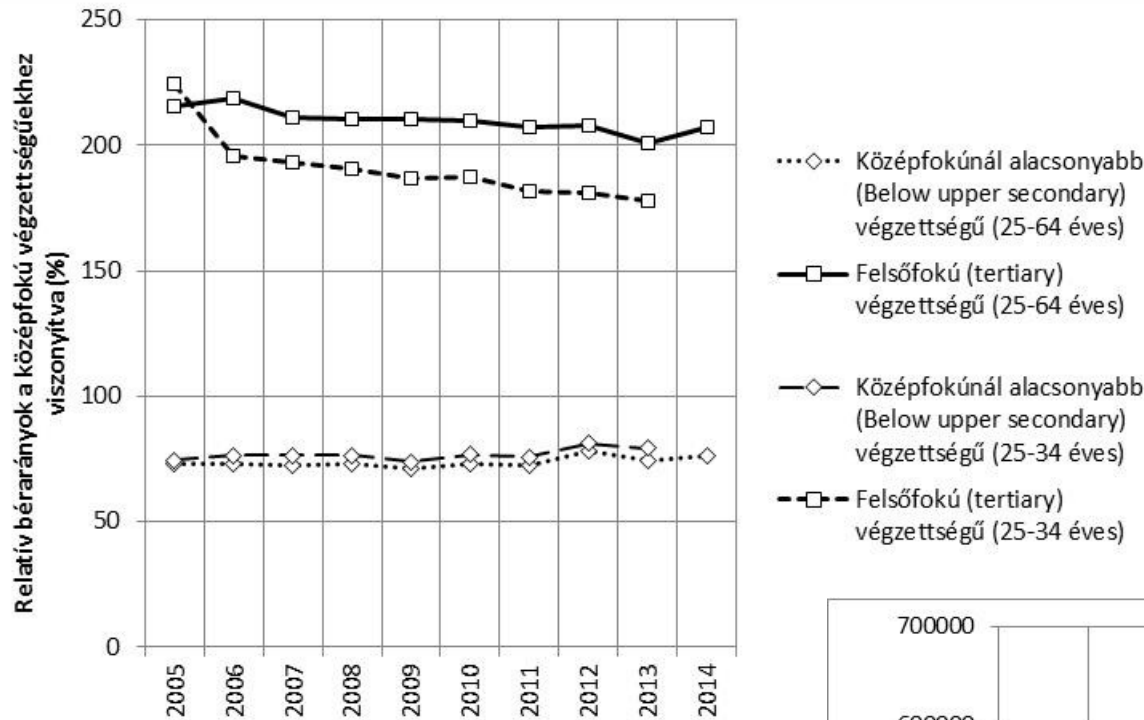
A diplomás foglalkoztatottság jellemzői

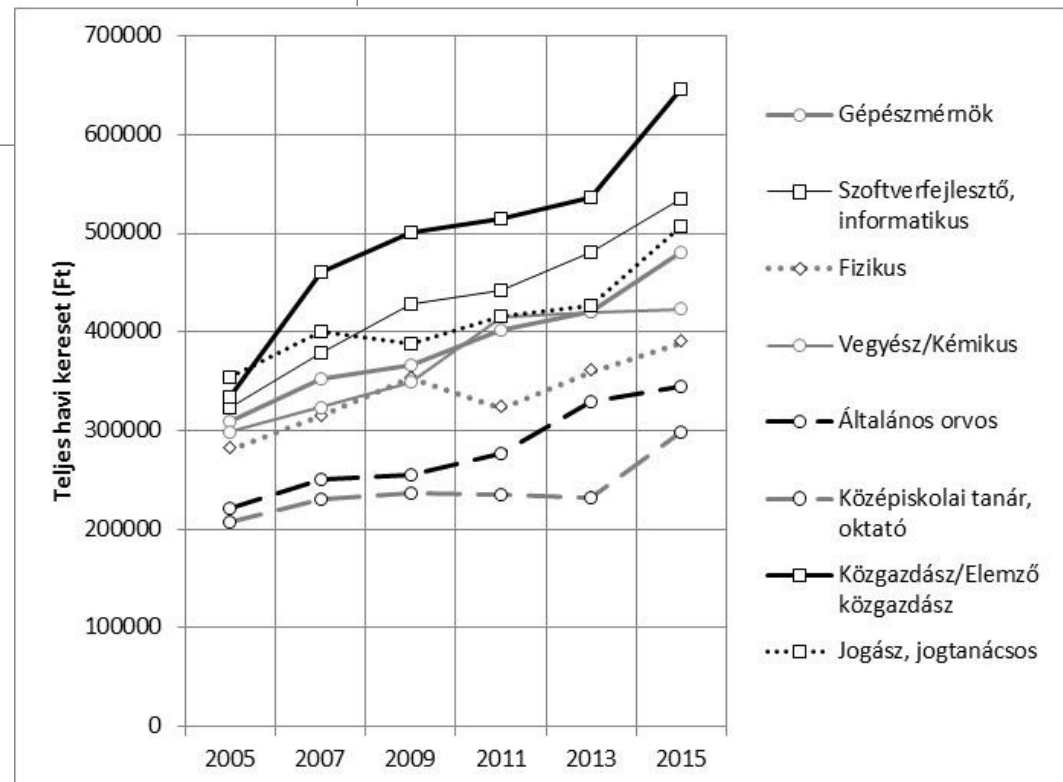
A 2010-es kormányzati anyagokban írt **pályakezdő munkanélküliség** részint messze elmaradt az alacsonyabb iskolai végzettségűekétől, másrészt az oka nem a felsőoktatás strukturális zavaraiából adódott, hanem a gazdasági válság nyomán alakult ki, s elmúltával lényegesen mérséklődik.

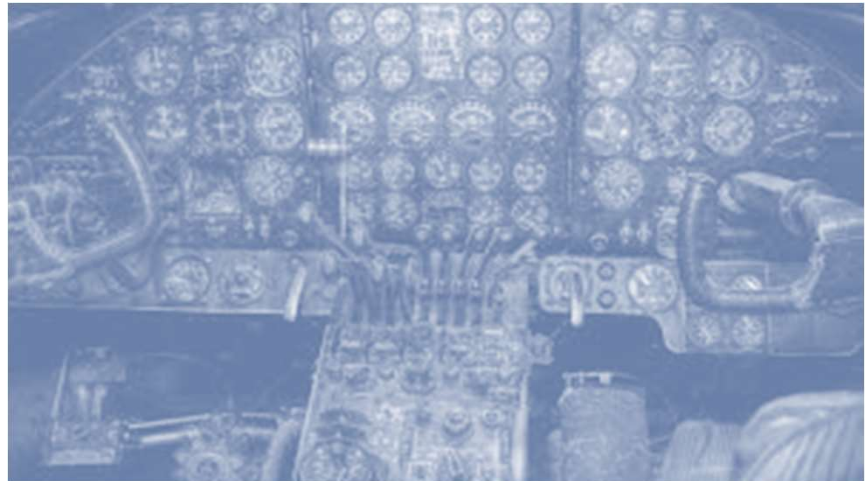
A diplomások kereseti jellemzői

- **A diplomások bérelőnye 2013-ban némileg csökkent, de 2014-ben ismét 200% feletti.**
- **A pályakezdők bérelőnye 2005 óta csökken, de 2013-ban így is 180% a középfokúakhoz viszonyítva.**
- **A kereseti sorrend egy évtized óta alig változott – tehát nem meglepő, hogy a legjobbak nem ttk, műszaki irányban tanulnak.**

INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS INTÉZMÉNYIRÁNYÍTÁS

Intézményszerkezeti változások földrajzi és szakmai profil szerint

		Földrajzi elhelyezkedés	
		Koncentráltabb / Nem változott	Széttagoltabb
Profil	Homogénebb / nem változott	BCE, NYME, AOTE, TE SZIE	PAE
	Heterogénebb	-	ELTE, EKE , SZE

Az átalakítás mérlege vegyes

- Tisztább profilú mellett heterogénebb profilú intézmények
- Töredezettség növekedett (specializált intézmények, új képzési helyek)
- Új regionális és dekoncentrált intézmények
- Lebonyolítás jelentősebb ellenállás nélkül, de:
 - Kevés tervezés, rapid lebonyolítás: feszültségek
 - Célok, többlet erőforrások, érdekeltség hiánya

A kancellár és a kancellári rendszer támogatottsága 2016 (N=134)

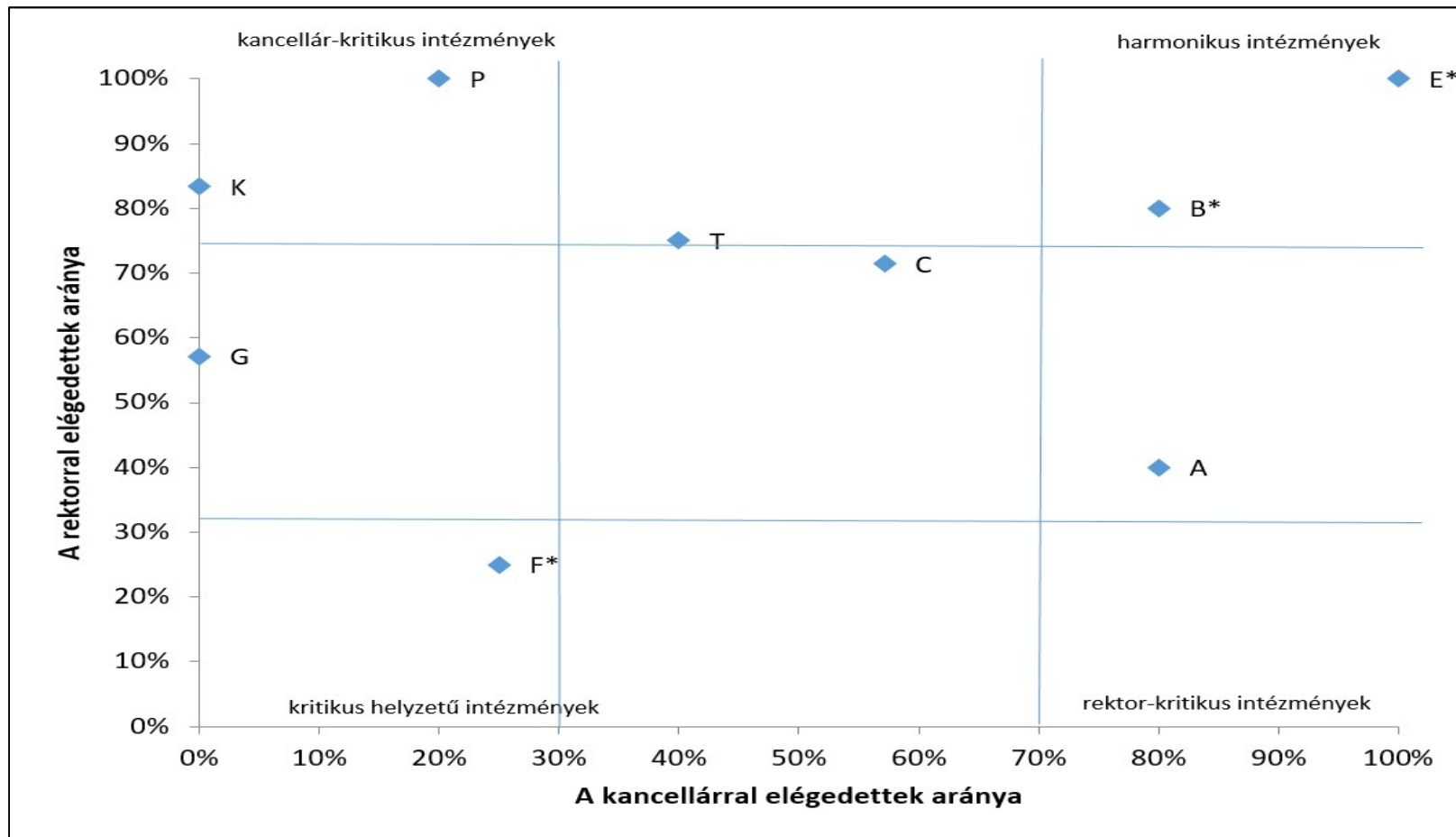
		A kancellár tevékenységével való elégedettség			
		Elégedett / Támogatja	Bizonytalan	Nem elégedett / Ellenzi	Összesen
Kancellári rendszer támogatottsága	Támogatja	12,8%	0,0%	1,5%	14,3%
	Bizonytalan	6,8% (+1,6%)	0,0% (-0,9%)	3,0% (-2,1%)	9,8% (-1,3%)
	Ellenzi	27,8%	0,8%	47,4%	75,9%
	Összesen	47,4% (+4,6%)	0,8% (-9,5%)	51,9% (+4,9%)	100,0%

A kancellár és a kancellári rendszer támogatottsága 2016 (N=134)

		A kancellár tevékenységével való elégedettség			
		Elégedett / Támogatja	Bizonytalan	Nem elégedett / Ellenzi	Összesen
Kancellári rendszer támogatottsága	Támogatja	12,8% (-6,9%)	0,0% (-4,3%)	1,5% (-3,6%)	14,3% (-14,8%)
	Bizonytalan	6,8% (+1,6%)	0,0% (-0,9%)	3,0% (-2,1%)	9,8% (-1,3%)
	Ellenzi	27,8% (+9,9%)	0,8% (-4,4%)	47,4% (+10,6%)	75,9% (+16,1%)
	Összesen	47,4% (+4,6%)	0,8% (-9,5%)	51,9% (+4,9%)	100,0%

Zárójelben a változás a 2015-ös felmérés eredményeihez képest

Az intézmények belső állapota az „akadémiai” vezetők szerint (2016)

Az ábrán az öt főnél több kitöltővel rendelkező intézmények szerepelnek.

Előnyök és hátrányok a szöveges válaszok szerint

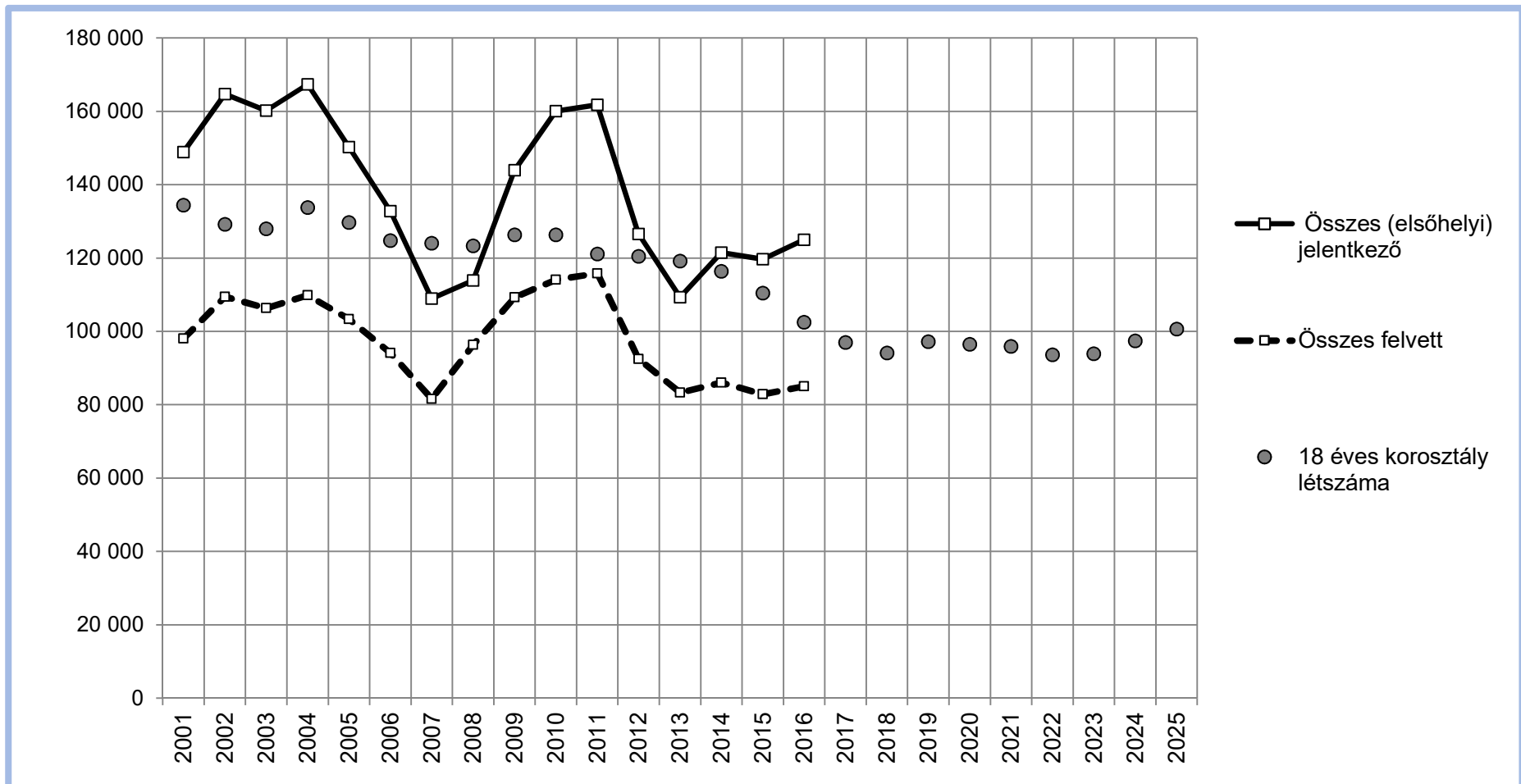
- Világosabb fenntartói orientáció, fenntartói szerepvállalás
- Feszesebb működés
- Érdekképviselési tevékenység (a kormányzatnál)
- Pozitív személyes tapasztalatok
- Belső viszonyok helyrebillentése
- Pozitív szervezeti kezdeményezések

- Nehézkes működés, növekvő bürokratikuság, növekvő központosítás
- Kettős vezetésből adódó bizonytalanság
- Visszaélések, a kancellár kontrolljának hiánya
- Kompetenciahiányok
- Az akadémiai és adminisztratív szféra közötti feszültség növekedése, illetve az akadémiai szempontok háttérbe szorulása
- Túlzott fenntartói befolyás, fiskális szempontok túlzott érvényesülése

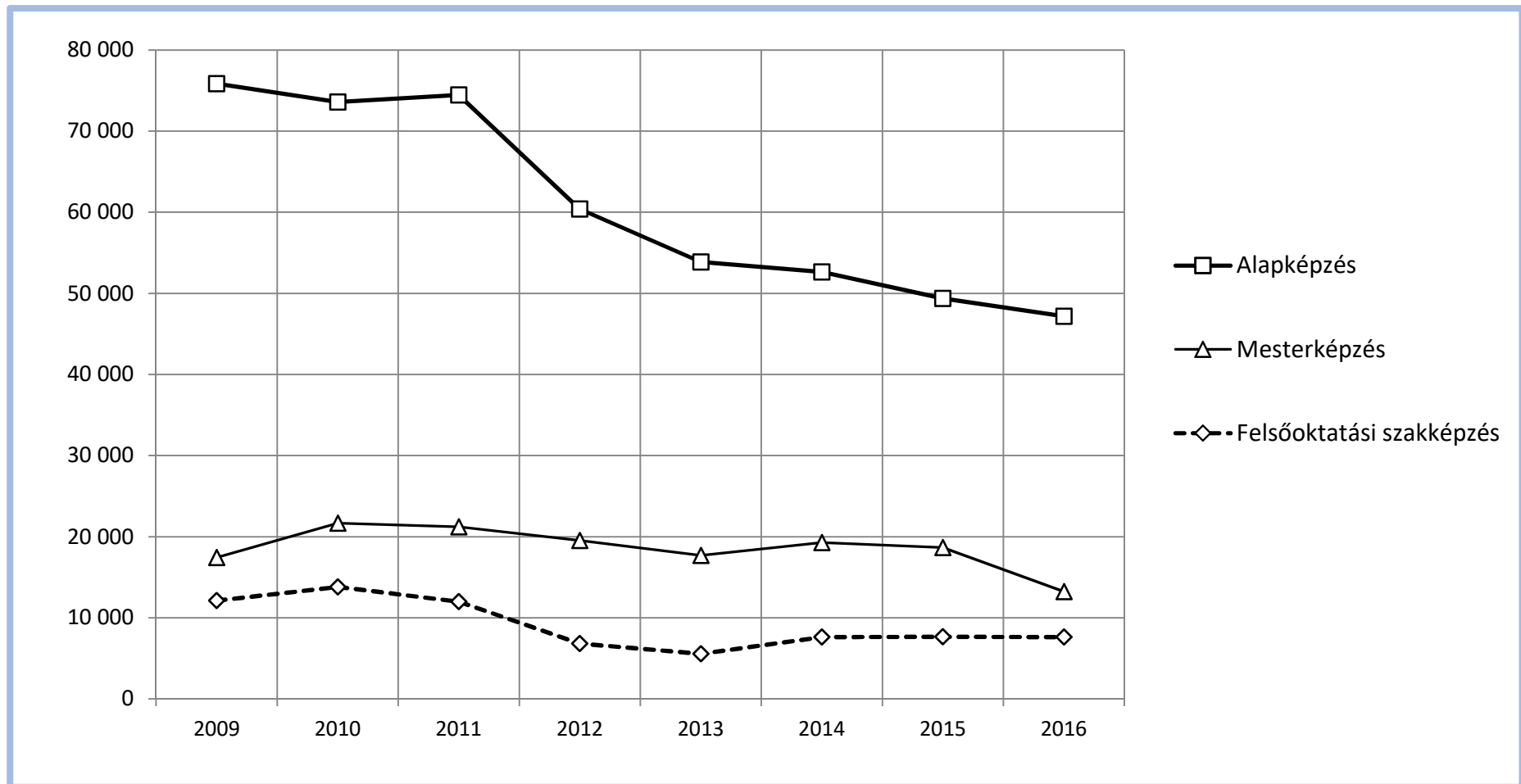
FELSŐOKTATÁSI FELVÉTELI TENDENCIÁK

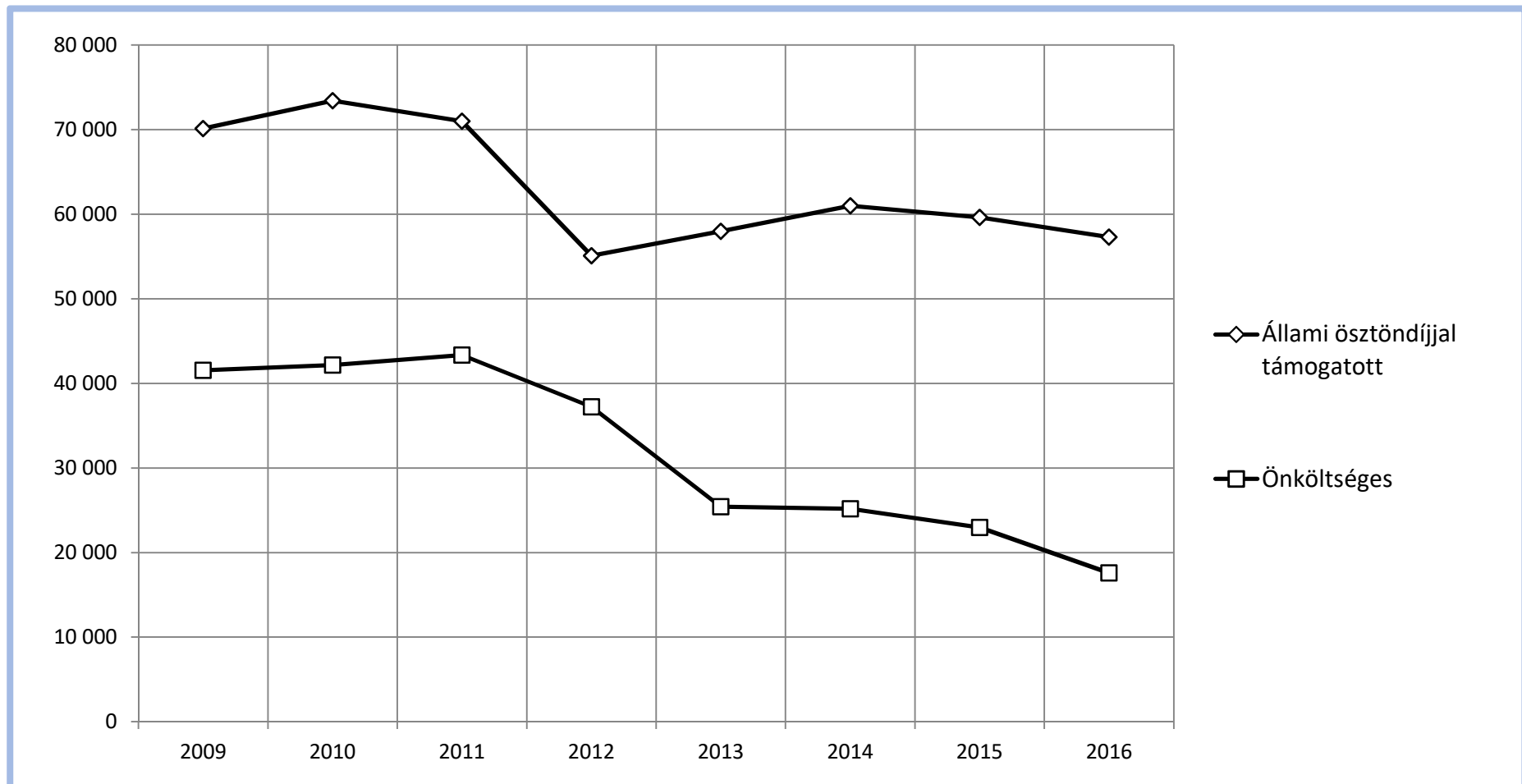
Jelentkezők és felvettek 2001-2016

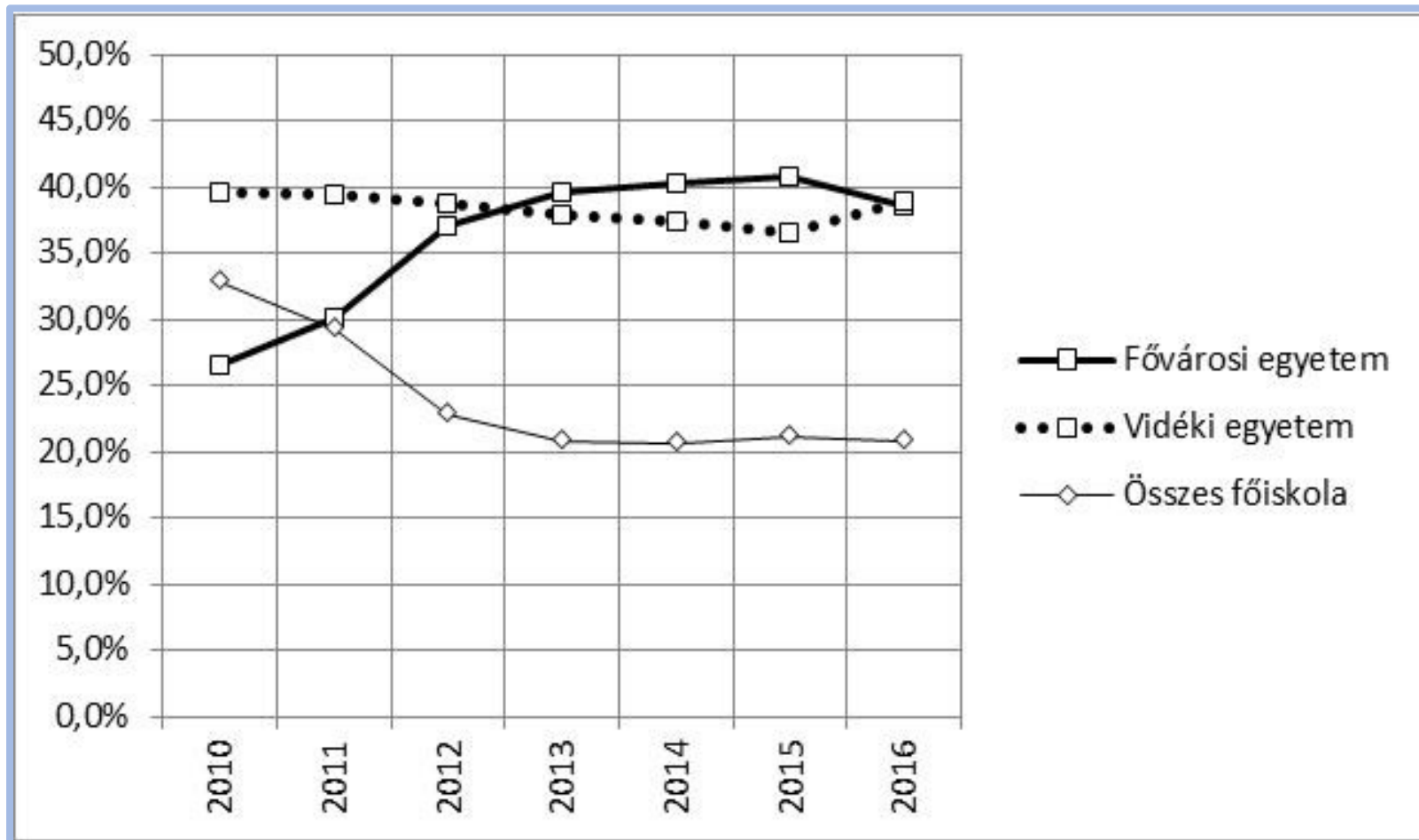
A felvettek száma képzési szintenként, 2009-2016

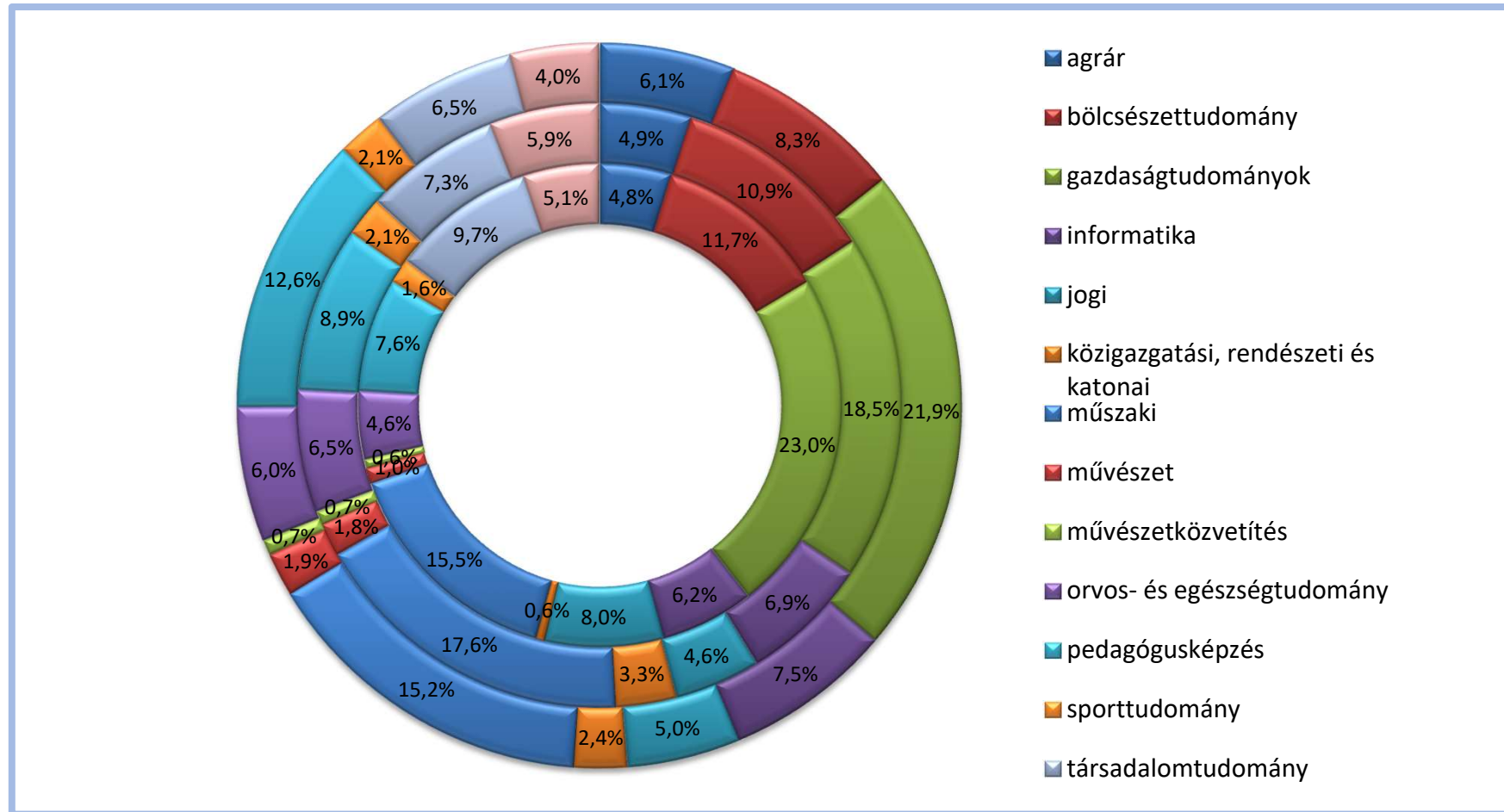
A különböző finanszírozási formára felvettek számának alakulása, 2009-2016

A felvettek intézményi megoszlása, 2010-2016

A felvettek megoszlása tudományterületek szerint 2009, 2012, 2015

Konklúziók

- A létszámok egy 2011 előttinél alacsonyabb szinten stabilizálódnak: szűkülő felsőoktatás
- Az alapképzés csökkenése meghaladja a demográfia trendjét
- A költségtérítést fizetők száma csökken
- Nem sikerült átalakítani a tudományterületek belső összetételét, visszarendeződés tapasztalható
- Eltérő helyzet: Budapest – vidék; magán – állami intézmény; többkarú nagy intézmény – kis méretű intézmény; szűk, elsősorban gazdasági profil – több területen tág portfólió
- Piaci hatások és állami beavatkozás

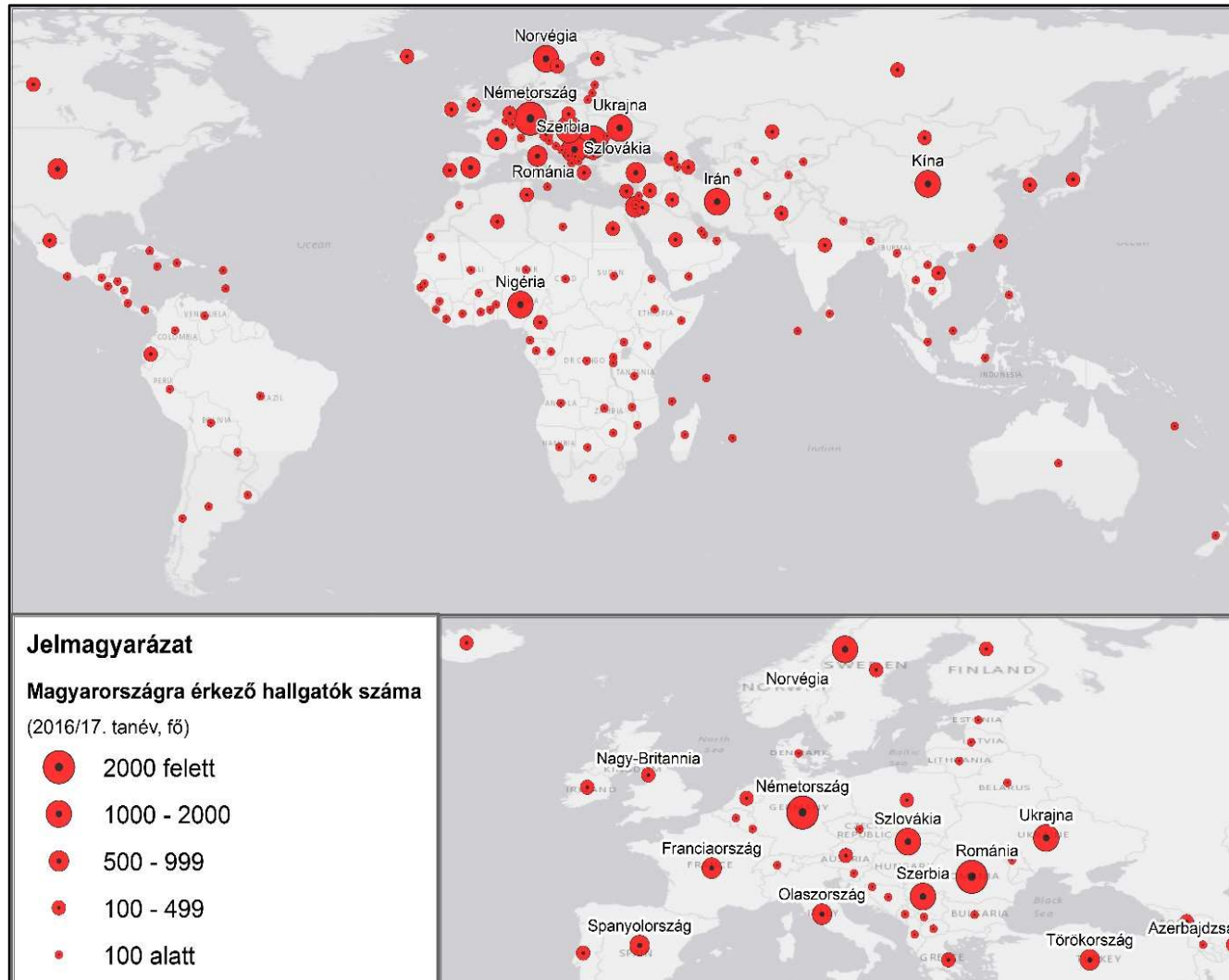
HALLGATÓI MOBILITÁS, KÜLFÖLDI HALLGATÓK A MAGYAR FELSŐOKTATÁSBAN

A 10 legnagyobb küldő országból érkező hallgatók száma az elmúlt négy esztendőben

Ország	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	Részesedés 2016/2017-ben
1. Németország	2 851	2 893	3 108	3 234	11,3%
2. Románia	2 253	1 992	1 965	2 054	7,2%
3. Szerbia	1 543	1 517	1 658	1 907	6,7%
4. Szlovákia	2 350	2 120	2 015	1 885	6,6%
5. Kína	446	725	1 158	1 574	5,5%
6. Irán	988	991	1 116	1 417	4,9%
7. Ukrajna	1 169	1 080	1 105	1 193	4,2%
8. Norvégia	859	938	1 042	1 101	3,8%
9. Nigéria	827	936	1 070	1 031	3,6%
10. Törökország	768	829	869	968	3,4%
Első 10 ország együtt	14 034	14 021	15 106	16 364	57,2%
Összes külföldi diák	23 208	24 598	26 155	28 628	100%
A 10 vezető ország részesedése (C10) %	60,5%	57,0%	57,8%	57,2%	

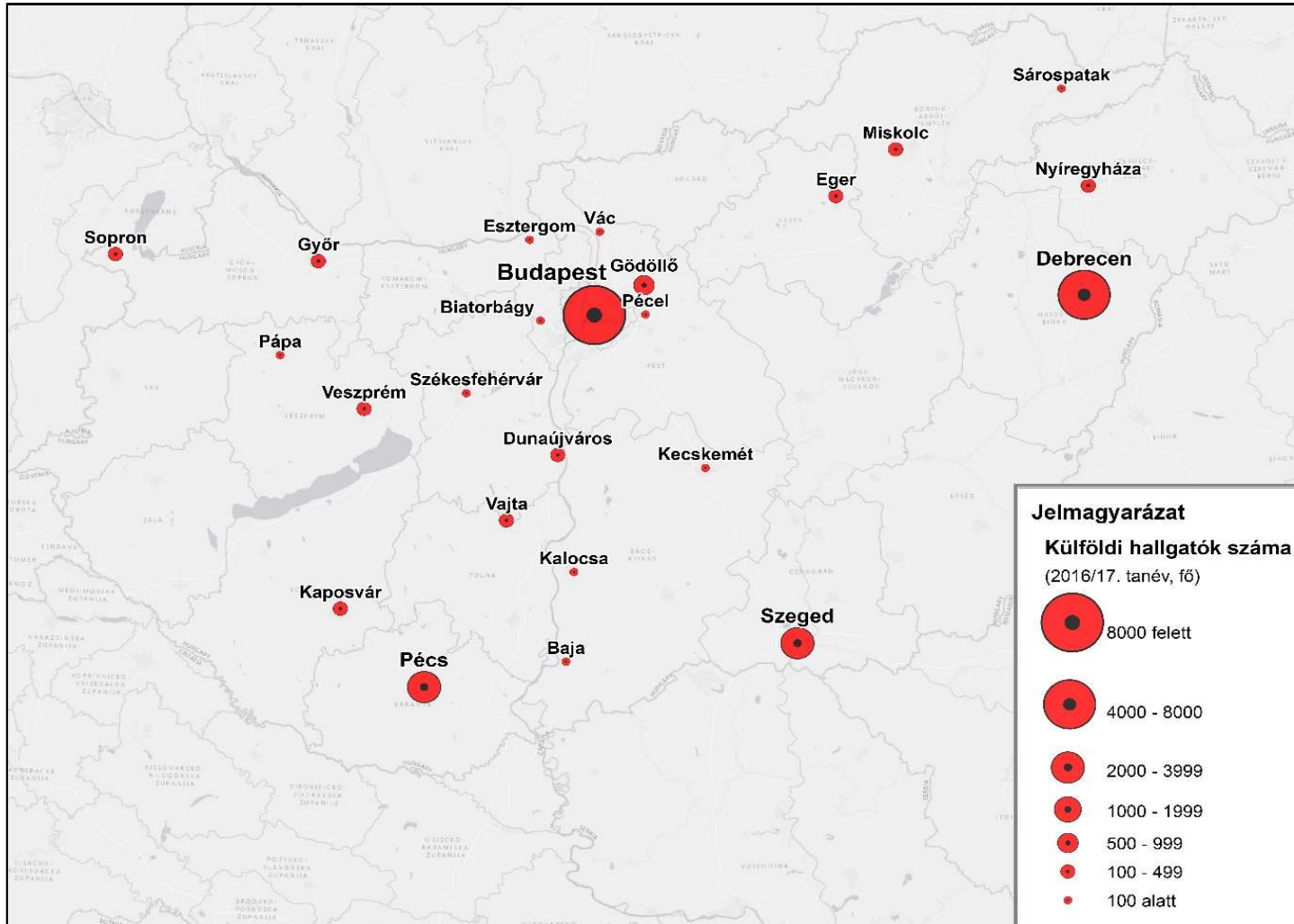
A Magyarországon tanuló külföldi hallgatók származási országai és a hallgatók száma létszám-kategóriák szerint

A 10 legnagyobb küldő ország és a 10 legnagyobb fogadó egyetem rangsora a 2016/17-es tanévben

Ország	DE	SE	SZTE	PTE	ELTE	BCE	BME	ATE	SZIE	BGE	Összes egyetem
1 Németország	23	1 011	412	797	140	110	69	255	20	46	3 234
2 Románia	424	61	93	47	189	63	94	7	126	77	2 054
3 Szerbia	11	31	1 151	113	150	22	32	1	164	12	1 907
4 Szlovákia	81	99	47	41	360	87	105	7	63	58	1 885
5 Kína	187	22	74	328	123	282	73	0	32	90	1 574
6 Irán	319	330	156	415	94	9	63	4	5	2	1 417
7 Ukrajna	266	33	13	18	27	61	48	0	58	21	1 193
8 Norvégia	45	329	21	261	224	7	7	183	0	1	1 101
9 Nigéria	654	43	82	69	17	7	26	0	32	3	1 031
10 Törökország	152	30	89	105	97	26	70	4	35	17	968
10 ország együtt	2 162	1 983	2 138	2 194	1 601	674	589	461	387	329	
Egyetem összes diák	4 321	3 470	3 208	3 200	2 625	1 469	1 420	992	935	816	28 628
10 ország részesedése (C10)	50,0%	57,1%	66,6%	68,6%	61,0%	45,9%	41,5%	46,5%	41,4%	40,3%	

A külföldi hallgatók száma a fogadó intézmények központjai szerint létszám kategóriák szerint

Konklúziók

- 2016-ban folytatódott a nemzetközivé válás: bővülő külföldi hallgatói létszám, esély a 40 000 fő elérésére 2023-ban
- A dinamizáló brazil kormányprogramot felváltotta a Stipendium Hungaricum: a külső forrást belső forrás
- Európa és Közép-Európa domináns szerepe megmaradt, Kína látványos előre törése intézményi siker is
- Továbbra is az orvosi karokkal rendelkező négy egyetem áll az intézményi rangsor élén, üzleti képzés koncentrált
- Vannak tudatos intézményi piacszerzési és országspecifikus stratégiák, de az intézmények nagyobb része koncepciótlan

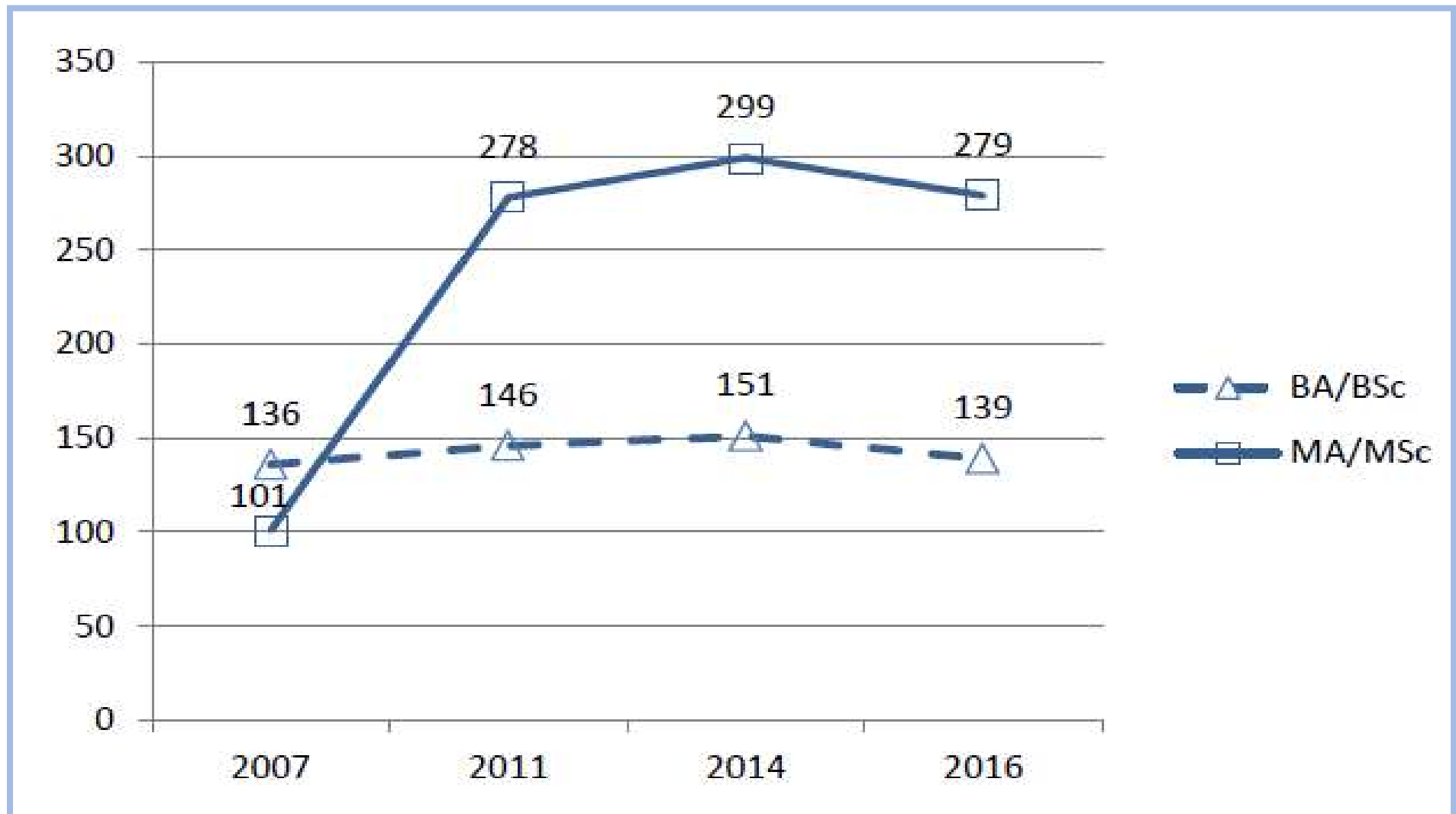
KÉPESÍTÉSEK ÉS KÉPZÉSEK, TANÍTÁS ÉS TANULÁS FEJLESZTÉSE

10 év után ismét szakpolitikai fókuszba került a képzés, az oktatás, a tanulás

- A bolognai ciklusos szerkezetváltás nem érintette az oktatási, tanulásszervezési módszereket (vö. magas lemorzsolódás)
- Elszigetelt, alkalmi innovációk egyes képzési programok, tanszékek környékén; nem hatnak országos fejlesztések sem
- Fokozatváltás 2015: oktatási innováció, oktatási-tanulási környezet javítása, kkk tartalmi modernizálása, tanulási eredmények alkalmazása
- Hivatalos stratégiai anyag eddig a tanításról, a tanulásról, nem fogalmazott meg explicit fejlesztési elképzeléseket (!)
- A klíma is kedvezett az oktatási innovációknak

2015 nagy akciója: a szakritkítás

2015-2016 fő eseménye: a kkk-k átalakítása

- Rendkívül rövid idő alatt lett levezényelve
- A szakpolitika felkészülése és a felsőoktatás szereplőinek felkészítése elmaradt
- Unikális helyzet: képesítések és tartalmuk állami rendeletben
- A bemeneteket is rögzíti, így különösen merev képzési szerkezet, amely nem képes reagálni a tanulási vágyakra...
- ... sem a munkáltatók képesség-igényeire

- Ám nagy jelentőségű, ami változott: képzés szakaszolása; kimeneti elvárások TE-ben, nagyobb tartalmi egységek →
- Esély rugalmasabb tantervekre, intézményi sajátosságokra

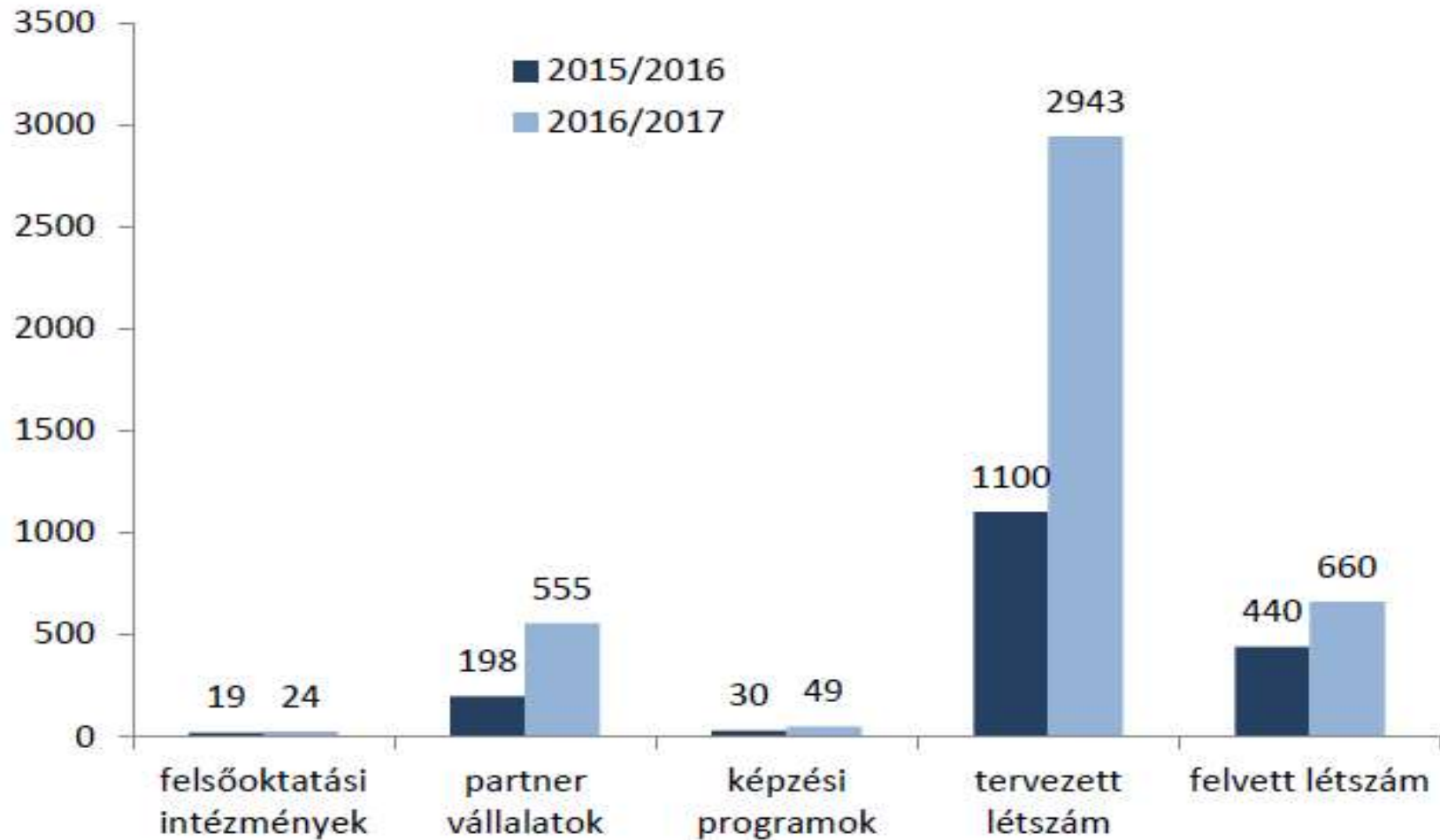
2017-től: szakos tantervek felülvizsgálata

- Tantervek kkk-khoz igazítás (2017 szeptemberére)
- Fokozatváltás 2.0 jelentősebb átalakításokat szorgalmaz²⁰⁰
- EFOP (3.4.3 és 3.5.1) 4 év futamidőben támogat tantervi fejlesztést
- Kormányzati szándékok ↔ MAB szabályozás, gyakorlat
- Országos és intézményi fejlesztési koordináció hiánya
- Konfúz üzenetek, dezorientált intézmények, ad hoc döntések

Gyakorlatorientált és duális képzési formák, nemzetközi és hazai intézmények tapasztalatai

- Berufs-Akademie Stuttgart 1974: vállalatok által kezdeményezett, folyamatos munkán és tanuláson alapuló duális szakképzés. DHBW 2009 óta.
- Institute of Technological Education, Szingapúr 1992: DHBW modell átvételi kísérlet, részleges megvalósítás
- Széchenyi István Főiskola, KGK, 1996: PRACTING projektorientált praxis-szemeszter bevezetése, AUDI, Rába
- Kecskeméti Főiskola, GAMF, 2012: duális képzés bevezetése, DHBW modell, Mercedes, Knorr-Bremse
- Duális képzés bevezetése Magyarországon, 2015/16: kecskeméti tapasztalatok átvétele, 19 intézmény

Kormányzati programfejlesztés: a duális képzések

Forrás: EMMI adatközlés; OSAP adatbázis

Tanulságok, következmények

- keveredik a szakpolitikai, rendszerirányítói és fenntartói szerep
- a szabályozás elvon intézményi és szakos hatásköröket
- programtervezés és tanulásszervezés szintéig benyúló részlet szabályok
- ➔ A fókusz, az erőforrásokat a szabályozási részletekre teszi, elvonva azokat a tartalom- és minőségfejlesztéstől
- ➔ ezáltal maga is erősíti a diszfunkciókat (vö. lemorzsolódás)
- ➔ tanult tehetetlenséget gerjeszt, akadályozza az innovációt
- ➔ az akadémiai szabadság, autonómia terén Mao.: 27 / 29

A FELSŐOKTATÁS STRATÉGIAI SÚLYPONTJAI: 2015-2016

2015-2016 között a Fokozatváltás stratégiából az intézmények közvetlen irányíthatóságára vonatkozó akciók valósultak meg

Operatív intézmény-irányítás	Fenntartói finanszírozás	„Eredményes” intézményi gazdálkodás	Kontrollált intézmény-fejlesztések	Intézmény-szerkezet átalakítása	Szakportfólió-tisztítás
					
Kancellári rendszer bevezetése, fenntartói kapcsolattartás „áthelyezése”	Normatívák kivezetése, céltámogatás növelése, pályázat nélküli beruházások	Centralizált gazdálkodás, operatív kontroll, pályázati konszolidáció	Fokozatváltás IFT Fejlesztéspolitika	Fenntartói döntés alapján kiválások, beolvadások, új telephely létesítések	Szakok kivezetése adminisztratív eszközökkel, képzési innováció befagyasztása

Rendszer-működtetés helyett operatív irányítást valósít meg a fenntartó

Tapasztalt kockázatok és mellékhatások

A felsőoktatás minősége, a képzési és a kutatási alaptevékenység fejlesztése „nem került fókuszbba”

Nem történt meg a finanszírozási rendszer teljesítményelvű átalakítása

Nem változtak érdemben az intézmények működési hatékonyságát befolyásoló államháztartási kötöttségek

Nem változott az alaptevékenységet végzők teljesítmény-ösztönzési rendszere. A felsőoktatás munkaerővonzó képessége csökkent.

A felsőoktatásra hatással, befolyással lévő erőforrásközpontok száma nőtt, önálló döntési/fejlesztési centrumok alakultak ki.